

Borås snabba utveckling Del 1 (3)

Bilden föreställer Tullenstugan på Tullen runt år 1904

Om utvecklingstakten i Borås ges vissa indikationer av de uppgifter, som finns tillgängliga i Västergötlands handlingar och i Länsräkenskapernas mantalslängder. Så anpassade sig exempelvis in- och utflyttningarna av ogifta handelsdrängar och handelsbetjänter från bygden ganska snabbt till nya situationer. Något värre blev detta för de väletablerade "kapitalsdrängar", som var vanligt förekommande under senare hälften av 1700-talet. Dessa finansierades mestadels av till åldern komna handelsmän. De fick sedan svara för de inköp, som sedan vanligen gjordes hos samme handelsman men även här och var ute i landet. Att observera är vidare de problem vid jämförelser av folkmängden, som förorsakas av förändringar i reglerna för mantalsskrivningen. Så upptogs exempelvis i mantalslängderna länge inte några barn eller "inhysehjon". Värdefulla är i detta sammanhang även ett antal olika serier över tullintäkterna från landtullen i Borås, som finns tillgängliga i RA. För vissa perioder saknas dock helt uppgifter. Vidare skedde förändringar i tulltaxorna liksom i penningvärdet. Jämförelser försvåras också av att i vissa serier redovisas tullen i en klumpsumma tillsammans med vissa accisbelopp. Stundom saknas uppgifter utöver de fasta inbetalningarna av de tullnärer, som arrenderat tullen. Slutligen bör även ihågkommas att "lurendrejerier" var vanligt förekommande. Bivägar anlätades ofta för att tullfritt passera förbi tullhuset. Icke ovanligt var, att en boråsare lade upp ett lager utanför en stad. Sedan kunde han passera in i staden med de varupartier, som han tänkt sig att där avyttra. Sätten var många!

På ett märkligt sätt sammanfaller Borås grundläggning med tillkomsten av landtullen, lilla tullen eller porttullen. Den infördes 1622 och uttogs vid stadsportarna för alla de varor, som infördes till torg och marknader, m a o de platser, där lantmännen skulle avyttra sina varor. Denna tull kan liknas vid en allmän moms. Det adliga frälset hade dock tullfrihet för det egna godsets varor, en befrielse, som definitivt upphörde först år 1644 under kriget mot danskarna. Landtullen blev en god inkomstkälla för staten. Förtullningen var emellertid ganska kostsam och den åtföljande varubesiktningen var krånglig och tidsödande. Den gav upphov till omfattande smuggel och kringgångsmanövrar. Det blev närmast en sport att söka lura tullnärerna.